Stasys Juodelis

ŠTARONIŲ PILIAKALNIO KAPAI

Štaronių piliakalnis yra Rokiškio rajone, Južintų apylinkėje, Audros slėnyje, pelkių pakraštyje. Žuvininkystės ūkiui pelkėse įruošus tvenkinius, piliakalnis liko vandens apsuptas. Piliakalniu - Batarėja vadinama nedidelė 6 m aukščio kalvelė, kurios viršuje esanti aikštelė RV kryptimi yra 30 m ilgio ir iki 13 m pločio. Nei kultūrinio sluoksnio, nei gynybinių įrenginių nepastebėta, todėl jis skiriamas neaiškių piliakalnių grupei. Žmonių pasakojimais, piliakalnyje 1812 m. stovėjusios prancūzų patrankos, todėl jis ir vadintas "Batarėja". Tai lyg ir patvirtino čia rasta XVIII a. pabaigos Rusijos moneta.

1981 m. Rokiškio kraštotyros muziejus tyrinėjo šį paminklą. Aikštelėje atidengta 222 m^2, rasti 28 kapai. Laidota netvarkingomis eilėmis, kuriose buvo po 2-4 kapus. Kapai rasti aikštelės centrinėje dalyje ir V pakraštyje, aukščiausioje kalvos dalyje. Kapų duobių kontūrai beveik neišsiskyrė, bet jų vietos žymiai lengviau kasėsi. Duobių gylis svyravo tarp 30 ir 120 cm. Karstų žymių pastebėta tik keliuose kapuose. Mirusieji laidoti aukštielniukai, galva V ir ŠV kryptimi.

23 kapuose rasta radinių. Turtingiausias buvo kapas Nr. 20. Vyrui virš kairės alkūnės buvo sagtis, o žemiau alkūnės odinė piniginė su žalvario apkaustais. Po dubens kaulu šalia kairiojo šlaunikaulio - 18 cm ilgio peilis ir skiltuvas su 2 titnago gabaliukais. Dešinėje po dubens kaulu gulėjo antra geležinė sagtelė.

Radiniais išsiskyrė ir kapas Nr. 13, kuriame dešinėje, ties dubeniu, gulėjo 22 cm ilgio peilis, prie kelio 16 cm ilgio ietigalis, žemiau dubens tarp kojų skiltuvas, kairėje dubens - odinės žalvario apkaustais puoštos piniginės liekanos, o kiek žemiau

- 12 cm ilgio kirvis.

Iš moterų kapų turtingesni buvo Nr. 6 ir 18. Kape Nr. 6 mirusiajai prie galvos buvo žalvariniai auskarai, kairiame šone netoli alkūnės - geležinė sagtelė, žemiau dubens kaulo - peiliukas, ant kairės rankos piršto - žiedas. Kape Nr. 18 prie kaklo buvo žalvarinis kabutis, kairiame šone aukščiau alkūnės - kalkakmenio verpstelis ir po alkūne - peiliukas, ant kairės rankos piršto - žalvarinis žiedas. Kituose kapuose rasta tik po vieną kitą radinį.

Daugiausia rasta peilių. Nemaža jų dalis yra įtveriami, kita dalis - su kriaunomis. Taip pat nemažai rasta sagčių, kurių dalis buvo prie diržų, o kitos - aukščiau juosmens. Atskirai minėtinas kape Nr. 12 rastas plačiaašmenis kirvis ir ietigalį primenantis strėlės antgalis. Kape Nr. 22 nedidelis puodas išpūstais šonais buvo padėtas prie mirusiojo kojų. Puode buvo skardinis kibirėlis. Kape Nr. 23 prie galvos ir ant krūtinės rasta puodų šukių, puoštų įgnaibytomis duobutėmis.

Štaronių piliakalnio kapai turėtų priklausyti gana trumpam laikotarpiui. Dalis radinių - peiliai su kriaunomis, odinės piniginės skirti XVI a. Tačiau kapuose visai nerasta monetų, kurios nuo XVI a. vidurio dažnai dedamos į kapus ir gausiai randamos Lietuvos TSR ŠR dalies kapinynuose. Todėl reikia manyti, kad nuo XVI a. vidurio Štaronyse nebelaidota. Dalis kapų gali priklausyti ir XV a. antrajai pusei.

Jokių kitų senesnių žmonių veiklos pėdsakų čia nepastebėta.

Laimutė Valatkienė

ŽALAKIŲ KAPINYNAS

Kapinynas buvo aptiktas 1979 m., melioruojant Žalakių kaime, Kelmės raj., esančias pelkes. Jis buvo nedidelėje kalvelėje,